

David Chyträus

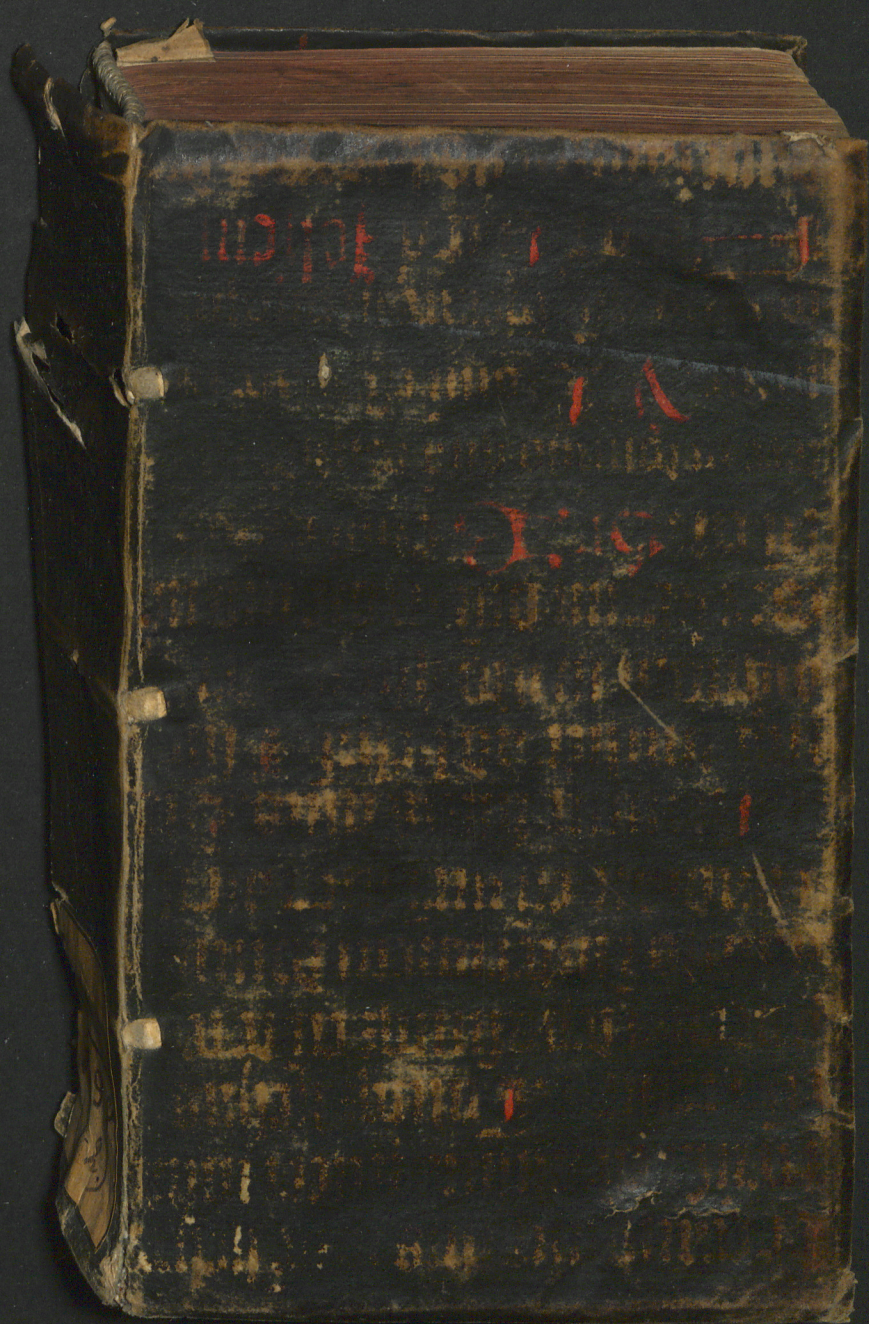
**Davidis Chytraei || IN PSALMVM || CXVII.|| Laudate Dominum omnes || gentes:||
ENARRATIO, EX PRAE-||lectionibus in Schola || excepta.||**

Rostock: Ferber, Augustin d.Ä., 1589

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1742778259>

Druck Freier Zugang

5 frey
Pr. 242 p
Berg. A - Co.
214 p
A 5052 a. 10.

F. M - 3598 1.2.

Davidis Chytrai
IN PSALMVM
CXVII.

*Laudate Dominum omnes
gentes:*

ENARRATIO, EX PRÆ-
lectionibus in Schola
excepta.

ROSTOCHII
Typis Augustini Ferberi iunioris,
ANNO M. D. XIC.

PSALMVS

CXVII.

*Laudate DOMINVM
omnes gentes, laudate eum omnes
populi.*

*Quoniam confirmata est su-
per nos Misericordia eius, & Ve-
ritas DOMINI manet in ater-
num. Hallelulah.*

RGVmentum Psalmi est Do-
ctrina de Regno ac beneficijs
Christi, & de ECCLESIA
ex omnibus gentibus Deo col-
ligenda; & GRATIARUM actio
pro Beneficijs Messiaë, videlicet pro Gratu-
ita MISERICORDIA Iudæos & Gentes pro-
missioni credentes pariter in gratiam reci-
piente, & VERITATEM seu veram no-
ticiam veri Dei, veram iusticiam, veram
consolationē, læticiam, vitam, & gloriam
sempiternam donante.

A 2 LOCI

LOCI DOCTRINÆ
PRÆCIPVI.

I. De LAVDE & Glorificatione Dei: Quid sit LAVDARE Deum, seu Halleluiah canere?

II. Qui sint veri CVLTVS Dei, & discrimen inter cultus veteris & novi Testamenti.

III. De VOCATIONE GENTIVM ad communionem beneficiorum Christi & societatem Ecclesiæ Dei æternæ, iuxta promissionem Abrahæ datam, IN SEMINE TVO Benedicentur omnes GENTES.

IV. Quod hæc Promissio Evangelij sit Vniuersalis & Gratuita.

V. Discrimen inter doctrinam LEGIS & Evangelij.

De

LOCI DOCTRINÆ.

VI. De REgno Christi, quod futurum sit spirituale, non politia Moy-
sis, & de discrimine inter regnum
Christi & regna politica seu Mun-
dana.

VII. De Abrogatione Legum
Cereimonialium & forensium Mofi.

VIII. De Beneficijs Christi, qua,
duobus vocabulis, MISERI-
CORDIA seu GRATIÆ, & VE-
RITATIS, uniuersa Psalmus com-
plectitur.

IX. De IVSTIFICatione
Hominis coram DEo gratuita, quod
SOLA FIDE IN CHRI-
STVM, seu fiducia Misericordie
Dei Gratuita propter Christum pro-
missa, Iudæi & Gentes coram Deo
iustificentur.

X. Dulcissima Consolatio lethi-
feris

LOCI DOCTRINÆ.

feris morſibus Deſperationis oppo-
nenda, *MISERICORDIAM*
Dei præualere, ſeu majorem et poten-
tiorẽ eſſe omnibus peccatis ac miſe-
rijs, ut Paulus inquit, Gratia exube-
rat ſupra peccatum.

XI. De *VERITATE* Divina-
rum Promiſſionum.

XII De *VERIS* & æternis
Bonis, quæ *CHRISTVS* *DO-*
MINVS in hac vita & omni æ-
ternitate nobis impertit.

EX hac tabella locorum, varietas & am-
plitudo Doctrinæ & ſapientiæ ſalutaris
ac Eccleſiæ propriæ, hoc breui Pſalmo com-
prehenſæ, utcunq; perſpici, & quarum re-
rum explicatio deinceps expectanda ſit?
Quid ex hoc Pſalmo diſcere? Quam inde
utilitatem & fructum ad noſtra ſtudia &
pietatem alendam transferre queamus? cla-
rè & perſpicuè oculis ſubiectum videmus.

Cùm autem breuiſſimus omnium in
toto hymnorum Davidis libro, hic Pſalmus
ſit:

BREVITAS PSALMI.

fit: similem esse cogitabitis aureo nomisma-
ri, quod etsi minimum habeat magnitudi-
nis & ponderis, tamen plurimum valet.

Talis enim est oratio sapientum, paucissi-
mis verbis amplam sententiarum vim &
rerum copiam complectens; similis semini
sicco ac minuto, quod in terra conditum,
ingentem arborem effundit, vt Grano sina-
pis Christus Euangelion confert. Cato
Censorius, cum apud Athenienses loqueret-
ur per interpretem: Interpres ea, quæ pau-
cissimis verbis ille dixerat, vix longo ora-
tionis ambitu reddidit. Ibi prudētes omnes,
paucis verbis, tantam sententiarum copi-
am complecti eum potuisse mirati sunt.

Talis diuinorum oraculorum *βραχυλογία*
est, quæ summam vniuersæ Doctrinæ Euan-
gelij, breuibus sententijs, velut aphorismis
complectuntur. Sicut promissio Abrahæ
tradita, ad quam nos hic Psalmus deducit,
vniuersam de Christi persona ac beneficijs
doctrinam in se continet, Quam Prophetæ
& Apostoli deinceps longioribus concioni-
bus euoluunt & enarrant. vt Iohannes
summam Euangelij vno dicto. Sic DEVS
dilexit Mundum &c. complectitur. & Bar-
tholemæus verè dixit: Euangelion esse
breue & longum.

BREVILOQ. VE-

Talis veterum docendi mos fuit, Bre-
uibus sententijs, tamquã Gnomis, include-
re insignes articulos Doctrinæ. vt Christus
summam legis diuinæ, amplissimæ & inex-
haustæ sapientiæ, duobus verbis, de Dilecti-
one Dei & proximi, complexus est. Vnde
Ignatius, summam Theologiæ, dixit esse,
πίσιρ τὴν εἰς θεόν, καὶ ἀγάπην πρὸς τὸ ὁμόφυ-
λον.

Plato in Protagora. οὗτ' ὁ δ' τρεῖς πρὸς
ἑνὶ τῶν παλαιῶν τῆς φιλοσοφίας, βραχυλογία
τις λακωνικῆ. vt septem sapientes breuissi-
mis gnomis præcepta morum tradiderunt.
Hippocrates breuibus Aphorismis medicam
artem inclusit. Quos cogitando euolui &
explicari voluerunt. Nec legisse semel sa-
tis est, iuuat vsq; morari. Et conferre gra-
dum, & dicendi quærere causas. ac in pri-
mis hominibus, & vetustis illis temporibus,
vigiuit ἡγεμονικῶρ & immorari cogitando in
rerum inquisitione facilius homines potue-
runt. Nunc nulla, quantumuis longa ora-
tione, ad cogitandi laborem excitari homi-
nes possunt.

Quid autem sit βραχυλογία λακωνικῆ,
qua veteres in docendo Philosophiam tradi-
disse, Plato ait; Nazianzenus explicat pag.
715. τὸ λακωνίζειν, ὅτ' ὁτ' ἔστι, ὅτις οἷα, ὀλίγας
συλλα-

TERVM SAP.

συλλαβάς γράφει, ἀλλὰ πρὶ πλείσων ὀλίγαις.
 οὕτως ἐγὼ καὶ βραχυλογώτατον ὄμνησον λέγω, καὶ
 πολὺν τὸν ἀντίμαχον. πῶς? τοῖς πρᾶγμασι
 κείνων τὸ μῆν' ἔχει, ἀλλ' ὅ τοῖς γράμμασι.

Pindarus Oda 4. Pythiorum. βασιὰ δὲ ἐν
 μακροῖσι ποικίλλει ἀκοᾶ σοφοῖς: Longa bre-
uiter dicere est Sapientis, seu est grata ora-
tio sapienti, est gratum audire sapienti.
 Hieronymus (Tom. 4. pag. 76.) Eiusdem
eloquentiæ est, Pauca multis & multa pau-
cis verbis posse dicere.

Talis est Spiritus sancti in Psalmis &
 cæteris illius scriptis eloquentia, quæ vni-
 co hujus Psalmi versu, seu vna propositione
 comprehensam de Misericordia & VERI-
 Tate Dei æterna sententiam, magna verbo-
 rum & orationis copia & splendore, ac ni-
 tidis figurarum luminibus, Psalm. 103.
 89. & alijs illustrat & exornat. Quantam
 vero Doctrinæ & Sapientiæ varietatem &
 copiam, Psalmi præsentis Dilectica breui-
 tas complectatur; Tabell^æ iocorum paulò
 antè proposita ostendit. Quos nunc ordi-
 ne explicabimus.

I.

Quid sit Laudare DOMI-
 NVM?

A 5

Ante-

LAVS

Antequam definitionem **LAVDIS** **DEI** recitem: initio de vocabulorum **Laudis** & **Gloriæ** significatione, & an liceat expetere Laudem & Gloriam? velut ὡς παρὰ γω, Grammatica quædam explicabo.

Vicinæ voces sunt, **LAVS**, **GLORIA**, **Bona fama**, **Honor**, **Decus**, **Splendor**, **Laudare**, **celebrare**, & **in sacris literis**, **MAGNIFICARE**, **BENEDICERE** &c. **LAVS** in

*Laudis
definitio*

genere est præconium virtutis, seu comprobatio & prædicatio virtutum ac rectè factorum, instituta ad hunc finem, vt ornet virtute præditos, & alios ad imitationem inuitet, & Deum fontem virtutum celebret, **Matth. 5.** **Luceat lux vestra**, coram **Hominibus**, vt glorificetur pater vester qui in cælis est. Discernuntur autem Laus & Laudatio, quæ & vocem exigit: sed **Laus** etiam taciti est benè sentientis, & bonum apud se laudantis. **Gloriam** dici volunt, quasi **clariam**, à **cliritate**, **C** pro **G**, vt in **Caius**, **Cneus**, **Cladius**, **Gladius**.

Sunt autem **Laus** & **Gloria**, voces **Relatiuæ**, quarum fundamentum est **VIRTUS** **eximia**, præstans **sapientia**, **fortitudo**, **miseri-**
cordia, **eruditio** **doctrinæ**, **beneficentia**, & **bene merita** erga **Ecclesiam**, **Rempublicam**, & **omne genus humanum**. **Terminus** est
AGNI-

GLORIA.

AGNITIO & prædicatio aliorum hominum tribuentium alicui præstantiam virtutis ac beneficiorum. Est igitur vera LAUS & vera GLORIA, approbatio Dei, & propriæ conscientię rectè iudicantis, & aliorum bonorum ac rectè iudicantium celebratio. Gal. 6. Probet opus suum, seu consilia & actiones vitæ omnes ad normam voluntatis & verbi diuini expendat, examinet & gubernet vniuersusq; , & sic in seipso Gloriam, seu testimonium propriæ conscientię, approbantis rectè facta habebit, & non EX ALIORVM obtrectatione vel aliena assentatione famam aucupabitur, & γὰρ δοκῆν ἄριστος, ἀλλ' εἶναι θεός. Non enim videri optimus, sed esse vult. Hanc veram gloriam & laudem vult Deus ab omnibus legitimè expeti, Philip. 4. Quæcunq; sunt bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus, hæc cogitate, quæ & didicistis & videris in me, hæc facite. Matth. 5. Sic luceat lux vestra &c. Nam veram laudem & gloriam expetere, est VIRTUTE M expetere, & omnia bona opera lege Dei mandata, & labores vocationi conuenientes studiosè colere. Econtra bonam famam seu veram laudem & iudicia bonorum contemnere, est virtutem ipsam & rectè facta negligere ac

LAVDEM

contemnere, vt in Tragædia dicitur, LE-
VIS est, nec illum stimulat Gloriæ decus,
 Ideo vult Deus bonam famam & infamiam,
 seu laudem & vituperium, imò præmia ac
 pœnas Magistratuû, discernere honestos ac
 inhonestos, vt discrimen virtutum & vici-
 orum, seu expetendorum & fugiendorum
 illustrius conspiciatur, ac vt alij homines,
 bonis exemplis, & rectè factorum laude ac
 celebratione, ad colendam virtutem &
DEVM autorem virtutis inuidentur. vt
 Augustinus ait: Bona conscientia mihi opus
 est, Bona fama, proximo: seu vt verba Au-
 gustini ipsa sonant: Propter nos consci-
 entia nostra nobis necessaria est; propter vos,
 fama nostra non polluitur, sed pollet in vo-
 bis. Conscientia tibi necessaria est, Fama
 proximo tuo.

TR Ahimur autem omnes natura
 Laudis studio, & optimus quisq; gloria du-
 citur: vt pro Archia Cicero prolixè eul-
 uit. Talis cupiditas laudis & Gloriæ
 cum natura hominibus insit: sed adflatu di-
 aboli, hac voce: ERITIS SICVT DII;
 horribiliter deprauata & peruersa sit: rectè
 moderanda & regenda est, ne κενοςδοξοι si-
 mus, seu vanam & falsam gloriam, nudam
 celebritatem & iactationem nominis nostri,
 illegi-

EXPETERE.

illegittimis rationibus potius, quàm veram laudem & virtutem ipsam consecremur. Sunt enim variæ ac multiplices à veræ laudis via aberrationes. Alij arrogant sibi sapientiam & virtutem eximiam, quæ non adest, & falso ac immodicè seipso prædicant, vt Pharisæus (Luçæ 18) & Thrasones in Comædijs, & plurimi in communi vita, Denen die Nachbarn vbel gerathen sein. Quemcunq; verò audietis se ipsum prædicantem & laudantem, illum vera laude adhuc indigere seu stultum esse, non dubitate.

καὶ οὐ μὲν ὁ παρ' ἄλλων ἔπαινον ἠδ' ἰσοῦ ἀκροσμάζει. ἑτέροις δὲ ὁ πρὶ αὐτοῦ, λυπηρότατον. Plerique applausum stultæ multitudinis, non vera virtute, sed assentatione, vel alijs vanis aut malis artibus aucupantur, vt Tribuni plebis Romani. Talem gloriam qui speruerit, veram habebit. vt Seuerus Imp. ἐμμελῆς ἢ τῶν πρακτέων : ἀμελῆς δὲ τῶν πρὶ αὐτοῦ λογοποιουμένων. Alij obtrectatione aliorum præstantiorum, & repræhensione ac vituperatione parium aut collegarum gloriam venantur, vt Zoilus Homerum, Tribuni Scipionem traducunt. In Academijs nonnulli, quod alteri decedit autoritatis & existimationis, id sibi accedere arbitrantur.

Alij

GLORIA

Alij invident bonis, ideoq; eos preme-
 re, aut tollere cupiunt, vt ipsi soli emineant,
 vt Saul Dauidi: Cain Abelo. Quidam
 πολυπραγμοσῶν mouent non necessaria ex
 tra vocationem, vt sapientiores & præstan-
 tiores habeantur, sed τῆς πολυπραγμοσῶνης
 εἰδὲρ κενεώτερον ἄλλο. Has illegitimas &
 aberrantes laudis ac gloriæ appetendæ vias
 studiosè vitemus, & cum Amphiarao Ae-
 schyli, ἔγω δοκῶ ἄριστος, ἀλλ' εἶναι θέλω, βα-
 θύτην αὐλάκα διὰ φρενῶν καρπύμενος, ἀφ' ἧς τὰ
 καλὰ βλασάνει βιβλύματα. Non videri opti-
 mus sed Esse velim, Ex profundo sapientiæ
 fulco fructum carpens, vnde præclara
 illa consilia germinant. Cùm Claudius
 quidam Scipioni diceret, se omnes ciues no-
 minatim salutare posse; Scipionem verò
 plerosq; non nosse: respondit Scipio, Mihi
 numquam curæ fuit, vt multos nossem, sed
 vt Ego nemini ignotus esse. In Seneca, Phi-
 losophus quidam Idomeneo aulico scribit:
 Si gloria tangeris, notiozem te epistolæ meæ
 facient, quàm omnia ista, quæ colis: & pro-
 pter quæ coleris. Sed his Parergis tan-
 dem relictis, Quid sit DEVM LAU-
 DARE, seu HALLELVIAH canere,
 addemus: Verè enim Augustinus, Torum
negocium beatorum in cœlis exit sine de-
fectu

LAVDARE DEVM.

festu HALLELVIAH. Psalm. 84. Beati qui habitant in domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te. Quas laudes Dei, vt reliquas vitæ æternæ actiones, in hac mortali vita inchoari necesse est. Ideò toties ad laudandum Dominum Psalmi 113. 117, 118. 103. 104. 146. 147. 148. 105. 106. &c. nos cohortantur. Prædestinati enim sumus à Deo in adoptionem filiorum in LAVDE M gloriæ Gratia eius. Nec quidquam à nobis aliud Deus pro immensis, quibus nos quotidie obruit, beneficijs flagitat, nisi laudem & celebrationem. Psalm. 116. Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi, Tibi Sacrificabo hostiam laudis, & nomen Domini prædicabo. Psalm. 50. Sacrificium laudis honorificabit me. Est autem Laudare Dominum, Gloriam virtutum & benefactorum omnium, Deo tribuere, eumque celebrare. vt 1. Petri. 2. definitur. Vos estis gens sancta, populus adquisitus, vt VIRTUTES annuncietis eius, qui ex tenebris vos vocavit in lucem suam admirandam. Laudare Deum est virtutes eius annunciare.

Sit igitur hæc qualiscunq; descriptio :

LAV.

HALLELVIAH.

*vera laudis
descriptio*

**LAVDARE DOMI-
NUM** est mente grata agnoscere,
 & ore ac voce profiteri, quod verè sit
DEVS, sapiens, **BONVS**, omnipo-
 tens, iustus, verax, misericors, sapien-
 tissimè & iustissimè omnia guber-
 nans, Pater, Filius, & Spiritus san-
 ctus, recipiens, iuvans, exaudiens &
 saluans nos propter Filium Mediato-
 rem: & pralucente hac agnitione &
 fide, vero corde se Deo subijcere &
 obedire, & has virtutes Dei, ac Bene-
 ficia creationis, Redemptionis &
 sanctificationis omnia, imprimis ve-
 rò **BONITATEM** & **MI-
SERICORDIAM** erga nos
 immensam, unigenito filio suo, pro
 nobis Homine, & victima facto de-
 claratam, non voce solùm & hymnis
 ac carminibus pijs, verùm etiam to-
 tius

LAUDARE DEVM.

tius vitæ obadientia & conformitate cum Deo celebrare, ut Deus honore à nobis afficiatur, & plures alij nobiscum, ad veram Misericordiæ & veritatis diuinæ agnitionem & celebrationem inuitentur.

Sic omnes primæ Decalogi tabulæ cultus, ac imprimis Fidem, seu veram agnitionem Dei, & misericordiæ in Christo promissæ, Gratiarum actionem, confessionem, ac prædicationem Bonitatis & Misericordiæ diuinæ, LAUS DEI complectitur.

Ideoq; omnia, quæ de Gratiarum actione DEO præstanda, in enarratione Psalmi CONFITEMINI nuper differuimus, velut pars Laudis & glorificationis Dei præcipua huc transferantur.

Cùm autem verè DEVM Laudare, sit certò credere & confiteri, verè esse Deum; verè curare & gubernare omnia, nos respicere, nobis propitium adeste, exaudire in-

B nocan-

L A U D A R E

uocantes, liberare ex periculis, ignoscere
 & misereri implorantibus misericordiam
 &c. manifestum est, neminē laudare Deum
 posse, qui solam Legis doctrinam audit, quæ
 Dignis solū, & perfectam obedientiam si-
 ne vllō peccato & nāuo præstantibus, bo-
 na promittit: Sed oportere audiri & fide
 apprehendi Euangelion, quod Gratis De-
 um per misericordiam, propter Christum
 nos quanquam indignos & pollutos, sed
 tamen agentes pœnitentiam, & fide confu-
 gientes ad thronum Gratiae Filium media-
 torem, recipere, exaudire & saluare, docet.
 Quare cū Psalms nos laudare Deum ju-
 bent, reuocemus nos à lege & à conspectu
 nostræ dignitatis, ad gratuitam misericor-
 diam propter Filium in Euangelio promif-
 sam, quòd videlicet Deus gratis, propter
 Filium mediatorem nobis propicius sit,
 nos respiciat, curet, exaudiat & omnia hu-
 ius vitæ bona ac æternam salutem tribuat.
 Hanc laudem non tribuere Deo possumus,
 cū ad nostram dignitatem respicimus.
 Imò sic excutitur Fides, laudans bonitatem
 & misericordiam Dei, & opprimuntur ani-
 mi dubitatione, cū cogitamus **DEVM**
 dignis solummodò & meritis bona tribue-
 re, iustos & nullo peccato pollutos recipe-
 re, ex-

DEVM.

re, exaudire, saluare. Sed præcipuus honor Deo tribuitur, cum statuimus, cum ita Misericordem & Veracem esse, vt iuxta promissionem in Euangelio expressam verè nos indignos & pollutos Gratis propter Christum in gratiam recipiat, exaudiat, & saluet, ac promissa bona verè præstet.

Sed tota de LAVDE Dei doctrina, illustrior, ex sequentis loci, de VERIS CULTIBVS DEI, explicatione futura est.

II.

Qui sint veri Cultus Dei: Et de discrimine cultuum veteris Et noui Testamenti.

Deus condidit homines, non vt ociosura & negotio omni vacent, sed vt Deo, suam bonitatem, sapientiam & iusticiam illis communicanti conformes sint, eumq; vicissim grata mente & voce ac totius vitæ obedientia LAVDENT ac celebrent. Ideò necesse est actiones aliquas esse, per quas Deus se nobis in hac vita communicet, & quarum finis immediatus sit Laus & Ce-

SACRIFICIVM

lebratio Dei. Tales sunt, prædicatio & studia doctrinæ à Deo traditæ, Agnitio Dei & seruatoris nostri IESV CHRISTI, Timor Dei, Fides, confessio, inuocatio, Gratiarum actio, conformitas cordis, & læticia in Deo, ac totius vitæ obedientia &c. per quas actiones homo fit Templum Dei, & Deum in hac vita & omni æternitate laudat & celebrat. Quas verbo LAUDATE, & appellatione sacrificij seu hostiæ LAUDIS, Psalmi complectuntur. quarum fons & origo prima est, ministerium Euangelij seu prædicatio verbi diuini, Rom. 15. Sum minister Iesu Christi, sacrificans Euangelion vt fiat oblatio Gentium Deo accepta, sanctificata per Spiritum sanctum.

Est autem SACRIFICIVM EVCHARISTICVM seu CVLTVS DEI in genere, actio seu opus à Deo mandatum, quod prælucente vera Christi agnitione & Fide Deo præstamus, hoc fine, vt DEVM honore afficiamus, hoc est, vt testemur, nos agnoscere, hunc verè esse Deum, cui hanc obedientiam exhibemus, & nos ei pro acceptis beneficijs Gratiam referre, & alios ad Dei agnitionem & celebrationem invitare. Nec merentur nostri cultus seu bona opera, facienti vel alijs remissionem peccato-

L A V D I S.

catorum, nec sunt precia pro peccatis, aut iusticia coram Deo. sed sunt testificatio nostræ obedientiæ & gratitudinis erga Deum. Nec placent Deo, nisi cum prius fide statuimus nos placere Deo propter Christi sacrificium, & placere hanc, quamvis imperfectam obedientiam, propter Christum mediatorem pro nobis interpellantem, & sacrificia nostra offerentem Patri, Ebr. 13. Per ipsum offeramus hostiam semper DEO, h. fructum laborum confitentium nomini eius. 1. Pet. 2. Estis sacerdotium sanctum (sacerdotes sancti) vt offeratis hostias spirituales, acceptas Deo per Iesum Christum.

Nominat autem SPIRITUALES HOSTIAS; non sacrificia pecudum, quas Leuitici sacerdotes Deo offerebant: nec Leuiticas, aliasuè ceremonias & gestus externos; nec honesta etiam externa opera & virtutes morales Pharisei, Lucae 18. Aristidæ, Socratis, sine vero Timore Dei, & Fide: sed veram cordis pietatem, verum Timorem Dei, Fidem & obedientiam interiorem, à spiritu sancto per verbum Dei accensam, quæ prælucere omnibus externis actionibus debet, & ad hunc finem referri, vt Deus honore afficiatur. Hic primus & summus gradus, & velut Anima & vita reliquorum

GRADVS CVL-

cultuum externorum, est vera conuersio ad Deum, & Fides in Christum, & cordis obedientia interior. Deinde opera moralia seu virtutes secundæ Tabulæ, seu officia iusticiæ & dilectionis erga proximum. Postremus & infimus gradus, etiam in veteri Testamento, erant ceremoniæ & sacrificia pecudum, quæ nec remissionem peccatorum merebantur, nec placebant Deo, nisi præluceret in corde verus timor Dei, & fides ac obedientia moralis. Psal. 50. Non in sacrificijs tuis arguam te. Nunquid manducabo carnes taurorum &c. immola Deo sacrificium laudis & inuoca me in die Tribulationis. Esai. 1. Quo mihi multitudinem victimarum vestrarum dicit Dominus? Lauamini, mundi estote, desinite male agere. Ieremi: 7. Non præcepi patribus vestris de holocaustis & victimis. Sed hoc præcepi: Audite vocem meam, & ambulate in omni via, quam mandavi vobis. Ose. 6. Misericordiam volo & non sacrificium. Marc. 12. Diligere Deum & proximum, plus est, quam omnia holocausta & sacrificia.

Hoc loco tota doctrina, de sacrificijs seu veris CVLTIBVS DEI, seu BONIS OPERIBVS, Quid sint? Quæ species? Qui Gradus? Quomodo fieri possint? Quo-
modo

TVVM.

modo placeant Deo? Quo fine præstanda sint? de discrimine inter bona opera seu virtutes Christianorum ac Ethnicorum: de discrimine inter cultus seu SACRIFICIA veteris & Noui Testamenti: Sacrificia pæcudum ceremonialia, & Sacrificia laudis, spiritualia ac æterna, de quibus Psalmi huius initium præcipit, &c. quam in præmio Leuitici explicauimus, repetatur.

III.

DE VOCATIONE GENTIVM.

Singulari consilio DEVS populum Iudaicum à ceteris gentibus, circumcissione & alijs ritibus per legem Moyfi (traditis) distinxit, vt agnosci & conspici vera Ecclesia Dei, columna & sedes veræ de Deo & Redemptore nostro Iesu Christo doctrinæ posset. Cùm enim velit Deus quemlibet saluandum inseri Ecclesiæ & ministerio Evangelij de Christo adiungi; certum populum delegit, in quo promissiones de Christo conseruarentur, & Christus redemptor palàm exhiberetur, doceret, ederet miracula, fieret victima, & resuscitatus ex morte conspiceretur.

GENTIVM

Summa igitur privilegia populi Iudaici præ omnibus populis & gentibus toto orbe terrarum fuerunt, quod Deus hunc populum præ cunctis nationibus sibi in peculi-um & regnum sacerdotale ac gentem sanctam elegerat, cum qua sua voce & circum- cisione fœdus fecerat, eumque suo verbo, promissionibus, Testamentis, legibus, pa- tribus, sacerdotio perpetuo, cultibus & na- tiuitate Christi secundum carnem, Deus ornarat.

Econtra Gentes, omnibus hisce do- nis carebant, erant sine Christo, alieni à politia Israël, extranei à testamentis & pro- missione, spem non habentes, & ἄθεοι in mundo: dediti immani Idolomania, & cul- tibus commentitorum numinum ferè in- numerabilium, tetrīs libidinum confusio- nibus, mactationibus hominum in sacrifi- cijs, & alijs furoribus horribilibus.

Itaq; Iudæi longè gentibus ἄθεοις & ido- latris se anteferebant, & Christum cum re- gno ac beneficijs suis ad se solos pertinere iudicabant. Consuetudinem quoq; & con- uictum ac connubia gentium vitabant, vt Act. 10: Petrus inquit: Nefas fuisse viro Iudæo ad gentilem ingredi. Adeòq; pertina- citer hæc opinio de prærogatiua populi Iu- daici,

VOCATIO.

daici, & regno ac beneficijs Mefsiaē ad solos Iudæos pertinente, infixæ fuit Iudæorum animis, vt Petrum Apostolum noua reuelatione oportuerit de uocatione Gentium & abrogatione Legis Mosaicæ erudiri. cū tamen semper in promissionibus, & passim in prophetis, non obscure prædictum esset, Gentes quoq; ad communionem Beneficiorum Christi, & Ecclesiæ Dei societatem vocandas esse. Et ante Christi aduentum multi ex Gentibus, Abimelech rex Gerare, Pharaō rex Ægypti, Rahab Hierichuntina, Ruth Moabitis, Naāman syrus, Niniuitæ, Nabugdonosor & alij, membra veræ Ecclesierunt. Et post Christi resurrectionem, vniuersalis Gentium uocatio, per Apostolos inchoāta est, sicut promissio patribus tradita, disertè testificabatur: **IN SEMINE ABRAHÆ OMNES GENTES** terræ benedicendas esse. et Iacob uaticinatur, **SILOH** seu saluatorem ex tribu Iuda oriundum, à gentibus auditū iri; Et passim prophetæ, ac Esaias imprimis, de uocatione gentium, concionatur. Esa. 2. **Fluent ad montem Domini omnes GENTES.** Esa. 9. **Multiplicasti Gentem.** Esa. 11. **In die illa stabit radix Iessæ in signum populorum. ipsum Gentes deprecabuntur.**

B 5 Esa.

VOCATIO

Esa. 42. Ecce seruus meus, iudicium genti-
 bus proferet. cap. 49. Dedi te in lucem
 gentium, vt sis salus mea vsq; ad extremum
 terræ. Act. 13. Rom. 15. Esa. 53. Asper-
 get gentes multas. cap. 34. Lauda sterilis
 quæ non parit. cap. 55. Omnes sitientes
 venite ad aquas. Ecce testem populis dedi
 eum, Ducem & præceptorem gentibus.
 Cap. 60. Ambulabunt gentes in lumine tuo.
 Cap. 65. Ecce ego ad Gentem, quæ nescie-
 bat me. Et Psalm: 72. Omnes gentes ser-
 uient ei. 67. Lætentur & exultent Gentes.
 113. A solis ortu vsq; ad occasum, laudatur
 Nomen Domini. Et hic Psalmus 117.
 Omnes gentes ac populos Dominum LAV-
 DARE, h. FIDÈ agnoscere, inuocare,
 Gratias agere, & omnibus obædientiæ offi-
 cijs colere & celebrare iubet, sicut Paulus;
 citato hoc ipso Psalmi versu, Gentes pro
 Misericordia in Christo exhibita Deum glo-
 rificare docet, Rom. 15. Nemo autem
 Deum laudare & glorificare, h. Gloriam,
 tum cæterarum virtutum, tum verò gratu-
 itæ bonitatis & Misericordiæ propter Chri-
 stum promissæ, Deo tribuere, sine FIDE,
 ex prædicatione & auditu Euangelij con-
 cepta potest. vt in eadem epistola Paulus
 Rom. 10. longa gradatione ostendit: Non
 est

GENTIVM.

est discrimen Iudæi & Græci seu Gentilia?
Omnis enim qui inuocauerit nomen Domini, saluus erit. Quomodo autem inuocabunt, in quem non crediderunt? Quomodo in eum credent, de quo nō audierunt. Quomodo audient sine prædicante. Fides enim ex auditu est, auditus autem per VERBUM Dei. At dixerit aliquis: Non audierunt Gentes verbum Dei. Atqui in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Hanc Pauli concionem rectè ad hujus Psalmi enarrationem adhibemus. Cùm omnes gentes & populi, DOMINVM Deum populo Israël patefactum, Fide agnoscere & laudare iubeantur: necesse est VERBUM seu doctrinam Euangelij Christi, toto orbe terrarum, inter gentes spargi & prædicari. Non enim possent existere LAVS & veri cultus apud Gentes, nisi de hac voluntate Dei, quod gratuita misericordia nobis propicius esse, nos respicere iuuare & salute propter Christum donare velit, per Euangelion docerentur.

Habent quidem gentes naturæ insitam & inscriptam cordibus suis notitiam Legis, quod sit Deus, quod puniat scelera, benefaciat iustis. Sed Euangelij de gratuita misericordia propter Christum promissa

VOCATIO

missa ignari, non possunt statuere, se indignos & iniustos; si pœnitentiam agant, & Fide ad Christum Mediatorem confugiant, in Gratiã à Deo recipi, exaudiri, iuari & liberari: Sed hærent in perpetua dubitatione, an Deo curæ sint? an Deus inuocantes exaudiat, iuuet, ac liberet, sicut illa apud Euripidem inuocat: O Dij. Sed quid Deos inuoco? Nam & ante inuocati non exaudiuerunt. Hæc dubitatio extremè pugnat cum Fide, & impedit ac exinguit inuocationem & Laudem Dei. Sedes autem materiæ, seu testimonia præcipua de vocatione Gentium in nouo Testamento sunt: Rom. 9. 10. 11. 1. 2. 3. Ephes. 2. 3. Act. 10. 13. 15.

III.

Semper autem, cùm de vocatione gentium dicitur, simul ostendi ac demonstrari sciamus, PROMISSIONEM GRATIÆ, propter Christum semen benedictum omnibus gentibus oblatae, VNIVERSALEM & GRATVITAM esse. Cùm enim, non Iudæi soli, sed omnes gentes & populi, ad communionem Benedictionis Abrahæ promissæ, seu gratuita remissionis peccatorum, iustitiæ & salutis æternæ vocentur:

GENTIVM

centur : manifestum est, sine vlla exceptione & discrimine Iudæi aut Græci, maris vel fœminæ, liberi vel serui, promissionem ad omnes credentes ex æquo pertinere. Hæc est enim voluntas Dei, vt Omnis qui credit in Filium, habeat vitam æternam, & Omnis qui inuocauerit Nomen Domini, saluus sit: Qui verò non crediderit, condemnetur. Et mandatum Dei seuerissimum, quod Euangelio credere, & ad Christum thronum gratiæ Fide confugere præcipit, itidem vniuersale est, Omnes, Iudæos & gentes, sine vlla exceptione alloquens: Venite ad me O M N E S, qui laboratis & onerati estis (peccato, ira Dei, maledictione Legis, inopia, morbis &c.) & ego reficiam vos. Esai. 55. Omnes sitientes venite ad aquas. Venite, emite absq; argento, inclinate aurem vestrâ, & venite ad me, & feriam vobiscum pactum sempiternum, Misericordias Dauid fideles. Ecce gentem, quam nesciebas, vocabis, & Gentes, quæ te non cognouerunt accurrent propter Dominum Deum, & sanctû Israël, qui glorificauit te. Rom. II. Conclufit Deus Omnes sub peccatum, vt omnium misereatur. Psal. 2. Beati Omnes, qui confidunt in eo. Et Petrus, inchoâta vniuersali gentium vocatione, præfatur: In
veritate

PROMISSIO VNI-

veritate comperio, quod non sit acceptator
 personarum Deus. Sed in OMNI gente,
 qui timet Deum, & operatur iusticiam, ac-
 ceptus est ei. Cùm enim Deus sit iustus &
 æqualis erga omnes æqualiter se habentes:
 Verè irascitur peccato in omnibus, & o-
 mnes peccatores non agentes pœnitentiam,
 ex æquo abijcit, in æternam damnationem.
 Rursum omnes Iudæos & Gentes, timentes
 Deum, h. agnoscentes sua peccata & me-
 tuentes iram Dei, & fide ad thronum Gra-
 tiæ Christum confugientes, à peccatis ab-
 soluit, & in gratiam recipit, & salute ac vi-
 ta æterna donat, nec accipit personam, h.
 non considerat in iudicando seu absoluen-
 dis & damnandis hominibus, alia acciden-
 tia, titulos, diuitias, nobilitatem, poten-
 tiam, doctrinam, paupertatem, insciciam,
 circumcisionem, præputium &c. nihil ad
 hanc normam, *Omnis qui credit in filium, habet
 vitam æternam, Qui verò non credit, condemna-
 bitur, pertinentia.* Et si Lazarus pauper
 & vlceribus plenus est. Diues verò opibus,
 potentia, honesta disciplina, sapientia po-
 litica, & morum elegantia præstat: Tamen
 Deus Lazarum credentem recipit: Di-
 nitem verò securum & contemnentem fili-
 um Dei, abijcit. Hæc sententia diligen-
 ter

VERSALIS.

ter consideranda est, & opponenda tenta-
 rioni, quæ multorum animos excruciat.
 Fortè Deus aliquos ad vitam æternam ele-
 git, scriptos in libro vitæ seu catalogo fata-
 li, Petrum, Paulum, Cornelium & similes.
 Ego nõ sum in illo catalago electorum. Ideo
 reijciar. Imò Deus non est *προσωποληπτός*,
 sed iuxta vnã normam æqualis est erga
 omnes æqualiter se habentes, sicut dicitur :
 Deus vult omnes homines saluos fieri. Itẽ,
 Beati omnes, qui confidunt in eo. Omnis
 qui credit in filium, habet vitam æternam.
 Hæc vniuersalis in omni inuocatione cogi-
 tanda est, & opponenda tentationibus illis,
 de particularitate electionis, quæ multo-
 rum mentes à Deo auulsas, in æternæ de-
 sperationis barathrum præcipitarunt.

Deinde, monet vocatio Gentium, Re-
 missionem peccatorum & vitam æternam,
 non propter dignitatem propriarum virtu-
 tum aut operum, sed Gratis, seu gratuita
 Dei bonitate & misericordia propter Chri-
 stum mediatorem credentibus donari.
 Cùm enim gentes impiæ ac pollutæ ido-
 lomania, libidinibus & alijs sceleribus,
 abiecto proposito peccandi, confugientes
 ad filium Dei, perinde recipiantur vt Iudæi,
 qui mores honestè iuxta normam Legis
 diuinæ

GENTIVM

diuinæ semper gubernarunt : perspicuum
 est, Gentes non sua virtute aut operibus,
 quæ impia & damnata sunt, sed gratuita
 Dei misericordia propter solum Christum
 Fide à peccatis mundari, sicut Paulus de
 vocatione Gentium, Rom. 9. 10. Ephes. 2.
 docet. Et vos, gentes, mortuos peccatis, *oc-*
cisos à peccato, seu aeternæ ac præseni morti obno-
xios propter peccata, in quibus aliquando
 ambulastis, conuiuificauit cum Christo.
 Gratia enim, *gratuita misericordia,* salui facti
 estis, per fidem, & non ex vobis. Dei do-
 num est, non ex operibus, ne quis glorietur.
 Ipsi enim opus sumus in Christo Iesu,
 conditi ad bona opera, quæ præparauit De-
 us, vt in eis ambulemus. Ideò mementore
 vos aliquando Gentes in carne, quod sine
 Christo fueritis eo tempore, alieni à Politia
 Israël, & hospites Testamentorum pro-
 missionis, spem nō habentes & *ἀθεοι*. Nunc
 autem in Christo Iesu, vos, qui longè era-
 tis, propè facti estis. Rom. 3. Nunc sine
 lege iusticia Dei reuelata est in OMnes &
 super OMnes, *Iudeos & Gentes,* qui credunt.
 Non enim est discrimen, Omnes peccaue-
 runt, *sunt peccatores, rei iræ Dei & aeternæ da-*
mnationis, sicut antea Paulus demonstrauit, & ca-
rent gloria Dei, vera iusticia, quam DEVS
appro-

V O C A T I O.

approbat & laudat. Iustificantur autem gra-
 tis, non propter sua merita, Dei gratia, *gratua*
misericordia, per redemptionem in Christo
 Iesu, propter meritum & compensationem à Chri-
 sto factam, quem proposuit DEVS propicia-
 torium per fidem in sanguine eius, ad osten-
 dendam iusticiam suam, *ad ostendendum quod*
iustificet, per remissionem peccatorum, in
 patientia Dei, *quæ toleravit Deus*, ad ostenden-
 dam iustitiam ipsius in præsentì tempore,
quod præterita & præsentia peccata remittat, ad
 hoc ut ipse sit justus, & justificans eum, qui
 est ex fide IESU. Vbi igitur Gloria? *de*
meritis nostris, quod nostris operibus mereamur
 recipi exclusa est. per quam legem? *doctri-*
nam, Operum? non: sed per doctrinam fidei.
 Concludimus igitur Fide iustificari homi-
 nem sine operibus legis. an Iudæorum De-
 us tantum? nonne & gentium? certè &
 gentium. Vnus enim Deus est, qui iustificat
 circumcisionem, *circumcisos Iudæos*, ex fide:
 & præputium, *præputiatas Gentes*, per fidem.
 Legem igitur abrogamus per fidem? absit.
 Sed LEGEM STABILIMVS FI-
 DE, accipiente, gratuita Dei misericordia,
 propter Christum, donatam iusticiam, &
 salutem æternam, perinde ac si ipsi perfectè
 legi satisfacissemus. Cùm enim finis legis
C sit

LEGEM FI-

fit Iustitia, quæ est impletio legis: (Ideò enim lata est lex, vt ei obedientes iusti simus) docet Paulus, iustitiam seu impletionem legis à Christo præstitam, nobis credentibus ad iustitiam imputari & donari. atq; ita Finem Legis Christum esse, ad iustitiam omni credenti Rom. 10.

Deinde, cum remissione peccatorum & imputatione iustitiæ Christi coniuncta est donatio Spiritus sancti, qui reliquias peccati in nobis hærentes mortificat, & Nouam ac interiorē obedientiam erga legem, cum voluntate & verbo Dei congruentem, in nobis inchoat, Rom. 6. 7. 8. Cùm impossibile esset Legi iustificare seu tollere peccatum & mortem, eò quod infirmabatur, non seruabatur, violabatur per carnem: misit DEVS; Filium suum in similitudine carnis peccati *n natura humana prorsus simili nostræ, Caro enim Christi par fuit nostræ, genere, non vicio Adæ: & de peccato, quia ipse victima pro peccatis factus est, damnauit aboleuit peccatum in carne nostræ, vt iusticia legis impleretur in nobis, imputatione iustitiæ Christi & inchoatione nouæ obedientiæ, his qui non secundum carnem ambulat, non indulgent viciosis inclinationibus & affectibus, sed secundum spiritum. Si enim secundum carnem vixeritis, prauis cupiditatibus*

DE STABILIMVS.

ribus obtemperabitis, moriemini. Si autem Spiritu Dei sancto, & luce ac motibus congruentibus legi, à Spiritu S. accensis, actiones carnis viciosa naturæ prauos motus hostili more rebelantes legi Dei, Rom. 7. mortificabitis, reprimetis, compescetis, ne regnent in mortali corpore vestro Rom. 6. viuetis, vitam & iustitiam gratis propter Christum acceptam retinebitis. Qui enim Spiritu Dei aguntur, hi sunt Filij Dei, etc.

Postremo noua hæc obedientia per spiritum sanctum in credentibus accensa, non sua dignitate & merito, sed fide propter Christum Deo placet & accepta est, etiamsi procul adhuc à perfectione legis abest, & multis sordibus peccatorum contaminatur, 1. Pet. 2. Offerte hostias spirituales acceptas Deo per Iesum Christum.

His & pluribus alijs rationibus, Fide stabilimus seu firmamus & facimus legem Dei, sicut Ambrosius, dictum, Non auditores sed factores Legis iustificabuntur, enarrans, inquit: Qui sunt factores legis? Qui credunt in Christum. nam finis legis est Christus, ad iustitiam omni credenti.

*V. Loc.
cus. Di-*

HÆC explicatio, discrimen inter doctrinam & promissiones Legis & Euangelij *discrimen Legis & Euangelij,* illustre demonstrat. Legis enim promissio-
nes līj.

DISCR. LEGIS ET

nes non sunt Gratuitæ, sed conditionem integræ ac perfectæ obedientiæ & conformitatis erga legem, omnis peccati & labis expertis, habent annexam Leuit. 18. Rom. 10. Qui fecerit hæc, viuet in eis. Deut. 27. Gal. 3. Maledictus omnis, qui non serua-uerit omnia, quæ scripta sunt in libro Legis. Cùm igitur nemo perfectè faciat legem, & integrè conformis sit legi Dei, ideoque ex operibus legis nullus hominum coram Deo iustus existat; Euangelion, gratis, propter solum Christum, non propter nostram obedientiam erga legem, agenti pœnitentiam & in Christum credenti, remissionem peccatorum, iustitiam & vitam æternam donat, Rom. 3. 4. 10. Ideoq; cùm Lex neminem iustificet, neminem à peccato & morte liberet, neminem salute æterna donet, sed tantùm accuset & augeat peccatum, ostendat iram Dei, & omnes homines damnet propter peccatum, Rom. 3. 4. 5. 6. 8. Gal. 3. *EVANGELION* solum est potentia Dei ad salutem omni credenti, gratuita Dei misericordia propter Christum donatam remissionem peccatorum, iustitiam & vitam æternam proponens.

Omnes autem de sua salute solliciti, etiam pij & sancti, hac tentatione de indignitate,

EVANGELII.

gnitate, argumento ex naturali notitia & iudicio Legis sumpto, Fidem suam grauissimè sæpè oppugnari sentiunt: Peccatores Deus non diligit, non exaudit, sed odit, & detestatur omnes operantes iniquitatem. Maledictus omnis, qui non permanet in omnibus, quæ scripta sunt in libro Legis. Contra Iusti placent Deo, & in omni gente, qui timet Deum & operatur iustitiam, acceptus est ei. Ego sum peccator, multis tetræ sordibus & delictis pollutus, & indignus quæ à Deo diligar, iuuer, exaudiar. Ergo, non sum acceptus Deo: inuocans Deum non exaudiar. Huius obiectionis, ex lege profectæ, solutionem, Doctrina Evangelij, de gratuita remissione peccatorum & iusticia gratis propter Christum donanda monstrat. ac primum ad maiorem: **DEVS** peccatores non diligit, non exaudit, per distinctionem respondet. Duplices sunt peccatores. Quidam perseverantes in delictis contra conscientiam, non agentes pœnitentiam, non abijcientes propositum peccandi, nec credentes sibi propter Christum Gratis peccata remitti. Hos non diligit nec exaudit Deus, sed odit & abominatur & in æternam damnationem abijcit. Quidam verò agunt pœnitentiam, & Fide ad **DEVM**

PECCATORES DEVS

conuertuntur, credunt Gratuita Dei bonitate & misericordia propter Christum peccata remitti, & prælucente hac fide desinunt peccare contra conscientiam, & Deo grata dicere & facere student. Hos in gratiam recipit Deus, & summi Iuris seu Iustitiæ in lege patefactæ rigorem ἐπιεικῶς Evangelij mitigans, paterno fauore ac beneuolentia complectitur. Deinde IVSTI placent Deo, scil. vel perfectè obediens Legi, quales nulli sunt, vel fide propter Christum iustitia imputata & tecto peccato, vt Dauid, Abraham, latro in cruce.

Ego sum peccator, indignus qui à Deo diligar, sed doleo me peccasse, & abijcio propositum peccandi, & fide confugio ad Thronum Gratiae Filium Dei mediatorem propter quem Deus gratiam, remissionem peccatorum, donationem iustitiæ & vitæ æternæ promisit: & cum Dauide & Paulo precor:

*Christe tua est nostris maior clementia culpis,
Et dare non dignis, res mage digna Deo est.
Quamquam sat digni, si quos dignatur amore,
Qui quos non dignos inuenit, ipse facit.
Ergo tuos placido miserans, precor, aspice vultu,
Quos fecit natos Gratia, culpa reos.*

Culpæ

EXAUDIT.

*Culpa reos fecit, sed vincat Gratia culpam,
Ut tuus in nostro crimine crescat honos.
Da precor huic tanto, qui semper feruet, amori,
Ardorem in nostris cordibus esse parem.*

VI.

DE REGNO CHRISTI,
*quod futurum sit Spirituale, non po-
litia Mosaica: & discrimen in-
ter regnum Christi & regna
mundana.*

Iudæi tempore Christi in Iudæa docentis
somniaabant Messiam constituturum quod
dam externum & mundanum regnum, in
quo Lex & politia Moylis propagaretur in
totum orbem, & subiecturum esse omnes
populos huic politiaë, & distributurum pro-
uincias inter Iudæos, qui omnibus gentibus
dominaturi, & mundana potentia, legibus
& armis, eas in officio retenturi essent. Sed
Vocatio gentium clarè ostendit, (sicut ipse
Christus & Apostoli docent) Regnum Chri-
sti in his terris, non esse eiusmodi munda-
nam politiam (Luc. 22, Regnum meum non

C 4 est

CHRISTI

est de hoc mundo) & obseruationem rituum & cultuum Mosaicorum, quæ prorsus impossibilis gentibus remotissimè ab vrbe Hierosolyma disitis futura erat: sed Spiritualem gubernationem Christi, sedentis ad dexteram patris, qua (*non per legem Moysis*) per Ministerium Euangelij colligit sibi ex Indæis & Gentibus cætum hominum, qui ipsum Fide agnoscunt & colunt, non sacrificijs Mosaicis, sed laudis, inuocatione, Fide & totius vitæ obædientia morali. Quos non prouincijs & opibus mundanis, sed Spiritualibus & æternis bonis, liberatione à peccato & morte & iustitia ac vita æterna beat: eosq; non armis corporalibus, sed solo verbo & Spiritu sancto gubernat, & prescos cruce mirabiliter defendit, & tandem ex morte ad vitam & gloriam æternam resuscitabit.

Plurima verò & maximè conspicua inter huius mundi & Christi regnum discrimina sunt: primùm enim, modo gubernationis differunt. Nam Christi regnum spirituale, non præsidijs & armis corporalibus, vt mundana, sed solo verbo Dei, seu Euangelio, per ora ministrorum sonante, constituitur, regitur, & defenditur.

Deinde, Beneficia, quæ Rex Christus Ecclesiæ

fiæ

R E G N V M

fiæ seu subditis suis impertit, non corporalia & momentanea, sed Spiritualia & æterna sunt, remissio peccatorû, liberatio à morte, donatio Spiritus sancti, iusticia & vita æterna.

3. Subditi Regis Christi sunt, non certis limitibus politiarum aut regionum inclusi, Iudæi, Dani, Persæ, sed omnes gentes & populi toto orbe terrarum, à Solis ortu vsque ad occasum, verbo Euangelij ad Christum Dominum laudandum h. Fide agnoscendum, inuocandum, vera Fide ac confessione & totius vitæ obedientia glorificandum & celebrandum, inuitantur.

4. Personæ Regum dissimilimæ sunt. Rex Christus est verè & natura Deus: Reges mundani sunt mortales & imbecilli homines.

5. Modus obedientiæ ac cultus differunt. Reges huius mundi, externa tantùm officia militiæ togatæ ac bellicæ, tributa, & similia requirunt, & externa tantùm scelera puniunt. Rex Christus, non externos præcipuè cultus, multò minus Mosaicos, sed veram ac interiorem cordis obedientiam, timorem, Fidem, inuocationem, Gratiarum actionem & LAVDES Dei flagitat.

6. Modus pœnarum. Reges mundani GLADIO, mutilatione membrorum corporis, carceribus, multis pecuniarijs, delinquentes

C s tes

DISCR. REGN. CH. ET MVNDI.
tes plectunt: Rex Christus, per ministerium Euangelij, solo verbo, videlicet comminatione iræ Dei & æternæ damnationis inobedientes castigat. 7. Obiecto gubernationis. Reges mundani custodes sunt externæ disciplinæ, & Corpora ac fortunas subditorum defendunt, & puniunt externa scelera. Rex Christus in suo regno seu ministerio Euangelij, circa Animas præcipuè versatur, nec tantum regit externos mores, sed arguit & sanat Corda per peccatum à Deo auulsa, & horribiliter deprauata, perdita & corrupta. 8. Perpetuitate. Omnia huius Mundi regna, quantumuis potentia & ampla, circumactis fatalibus periodis concidunt & extinguuntur. Christi verò regnum, perpetuò etiam in his terris, inter varias imperiorum ruinas, mirabiliter defenditur & conseruatur, & durabit in omnem æternitatem. Cùm enim Christus Rex & Sacerdos in ÆTERNUM sit: Ecclesia quoque ipsi subdita in omni æternitate, sub ipso Rege ac Domino viuet, eumq; Dominum ac Regem agnoscet, celebrabit, & veris ac æternis laudibus in omni æternitate glorificabit, vt scriptum est: Beati qui habitant in domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te.

Hæc

LAVDATE DOM. omnes gentes.

Hæc significantur Psalmi huius versu,
Laudare Dominum omnes Gentes iubente:
Doctrinã Euangelij de Christo, inter omnes
Gentes & populos spargendam esse, per
quod amplissima Ecclesia ex Iudæis & gen-
tibus colligenda & gubernanda sit, quæ ve-
rè hunc Dominum agnoscat & colat, non
ritibus politicæ Mosaicæ, quas ab omnibus
gentibus seruari impossibile esset: sed spiri-
tualibus ac æternis cultibus & sacrificijs
laudis, Fide, Inuocatione, Gratiarum actio-
ne, confessione, prædicatione misericordiæ
& veritatis seu beneficiorum Christi æter-
norum, quæ per euangelion, Ecclesiæ sibi
subditæ impertit. ac de amplitudine regni
Christi, per omnes gentes & populos, toto
orbe terrarum propagati, concionantes tum
cæteri Psalmi, tum verò inprimis 72. ad
præsents Psalmi versum: Laudate domi-
num omnes gentes: illustrandum, adhibe-
antur.

VII.

Abrogatio Legis Mosaicæ.

Cum omnes Gentes & populi toto ter-
rarum orbe, à Solis ortu vsque ad occa-
sum, ad societatem regni seu Ecclesiæ Chri-
sti pertineant: necessariò sequitur, Leges
foren-

ABROGATIO LE-

forenses ac ceremoniales Moyſis, quas in omnibus gentibus ſeruari impoſſibile eſſet, abrogandas eſſe. ſicut perſpicuè Pſalmus noſter teſtatur, gentes manſuras eſſe gentes, nec recepturas circumciſionem aut forenſes leges Moyſis, ſed vnumquemq; in ſua politica, ſiue ethnica, ſiue iudaica, præſtiturum eſſe officia Chriſto grata. Sublato igitur diſcrimine Iudæorum & Gentium Pſalmus noſter vtroſq; exæquat, & pariter **DOMINVM** noſtrum Ieſum Chriſtum fide agnoſcere, & lætos accipere, eius beneficia, eiq; obedire & gratias agere iubet, & certò ſtatuerè, quod non propter legem, nec obſervationem rituum Moſaicorum, nec propter propriam dignitatem, ſed propter ſolum promiſſum ſemen benediçtum Chriſtum recipiantur in Gratiam, conſequantur remiſſionem peccatorum, exaudiantur & ſaluentur. & nouos ac ſpirituales cultus Laudis, confeſſionem, prædicatiõnem miſericordiæ & beneficiorum, quæ proponit Euangelion, Gratiarum actiõnem, poſtulat. vnde perſpicuum eſt, ſacrificia & ritus Moſaicos ſinem habituros, nec gentibus imponendos fuiſſe. ſicut expreſſè a Prophetis prædictum erat, Dan. 9. Ceſſare faciet oblationem & ſacrificium. Pſal. 50. Non in ſacrificijs arguam te, immola Deo
ſacri-

GIS MOSAICÆ.

sacrificium laudis. Ose. 6. Misericordiam
volo & non sacrificium. Et omnium cla-
rissimè Apostoli, Act. 10. 15. Coloss. 2. Le-
ges de discrimine ciborum mundorum &
immundorum, & festa Mosaica tollunt. &
quidem Act. 15. solenni Synodi Apostolo-
rum decreto, Leges de circumcissione & cæ-
teræ abrogantur.

Quod autem opponi solet, Voluntatem
Dei esse immutabilem: Leges verò Mosai-
cas, Ceremoniales & Forenses, voluntate
Dei latas esse, Ideoq; abrogari non posse:
Respondeo ad Maiorem: Leges ceremo-
niales & forenses sic esse Dei voluntate or-
dinatas & latas, vt hanc politiam contine-
rent & regerent, donec hospitium nascentis
& schola docentis Christi esset. Exhibito
autem Christo iterum cessarent & aboleren-
tur, sicut in proœmio Exodi prolixius ex-
plicauimus.

VIII.

DE BENEFICIIS CHRIS- ti, Misericordia & Veritate.

VT Iohannes Euangelista, duobus ver-
bis, Beneficia Christi omnia, & Legis
ac

MISERICORDIA

ac Euangelij, Moyſis ac Chriſti diſcrimen, concludit, cū inquit, cap: i. Lex per Moyſen data eſt: *GRATIA & VERITAS* per Ieſum Chriſtum facta eſt: Ita Pſalmi noſtri verſus ſecundus, totidem verbis, ſummam vniuerſæ Euangelij doctrinæ, de beneficijs Chriſti & iuſtificatione coram deo noſtra, complexus eſt. quorum breuitas, ex aliorum Pſalmodum collatione, ac prolixioribus Prophetarum & Apoſtolorum concionibus, illuſtranda eſt.

MISERICORDIA ſignificat miſerijs noſtris vero corde Deum affici, & gratuita bonitate & ἐπιεικείᾳ ſummi iuris acerbicatem ſeu iuſtitiæ rigorem moderante, propter Filium Mediatorem pro nobis intercedentem, & λύτρον ſufficiens ſeu pœnam iuſtitiæ Dei debitam perſoluentem, Remittere nobis peccata, & in gratiam ſuam nos recipere, ac iuſtos propter Chriſtum reputare, nobis placatum & propicium eſſe, nos in omnibus periculis reſpicere, inuocantes exaudire, iuuare, Spiritu ſancto ſuo regere, liberare à peccato, morte, maledictione legis, poteſtate diaboli ac æterna damnatione, & in ſumma, omnibus bonis vitæ præſentis ac æternæ donare.

VERITAS ſignificat veram lucem, ſeu

V E R I T A S.

seu veram agnitionem essentiae & voluntatis Dei à filio Dei per verbum & spiritum sanctum in mentibus accensam, veram iusticiam & vitam aeternam, seu vera & aeterna bona, veram & aeternam sapientiam sine vlla caligine, tenebris, dubitationibus; veram iustitiam, ac conformitatem cum voluntate & lege Dei, omnis peccati & labis expertem; veram ac aeternam laetitiam, sine vlllo dolore, anxietate, maestitia; veram & aeternam gloriam, & claritatem animarum & corporum, omni corruptione, ignominia & infirmitate vacantem; denique veram & aeternam beatitudinem seu cunctorum bonorum secretis omnibus malis complexionem, in qua DEVM sine fine videbimus, sine fastidio amabimus, & sine fatigatione laudabimus.

Vbicunq; autem in Psalmis MISE-
ricordia Dei praedicatur, semper addenda
est mentio promissionis Christi mediatoris,
propter quem solum aeternus pater gratuita
bonitate nobis ignoscit, Psal. 51. Miserere
mei Deus secundum misericordiam tuam,
scil. promissam propter Christum Mediato-
rem. Ac ferè eiusdem significationis est
vocabulum GRAtia, quo Paulus creberri-
mè vtitur, cum Misericordia; nisi quòd
Pau-

GRATIA

Pauli vox, particulam Gratis simul includit, & non propter nostram compensationem aut meritum, sed GRATIS propter solum Christum nobis Deum misericordem & propitium, peccata remittere, declarat. Rom. II. Si enim ex gratia, iam non ex operibus, quandoquidem gratia, iam non est gratia: sin ex operibus, iam non est gratia. Quoniam opus id non est opus, etc.

IX.

Quod SOLA FIDE in Christum coram Deo Iudæi & Gentes pariter iustificentur.

IUSTIFICARI coram Deo peccatorem est Gratuitâ Dei bonitate & Misericordiâ non propter vlla merita & opera nostra, sed propter solum Christum Mediatorem Fide à nobis agnitum & apprehensum, absolui à peccato, seu consequi remissionem peccatorum, reconciliari & placere Deo, & adoptari in filium Dei & hæredem vitæ æternæ. Sic pariter Iudæos & Gentes iustificari testantur, Petrus Act. 10. incoans vocationem gentium, Christo omnes Prophetæ testimo-

IVSTIFICATIO.

testimonium ferunt, quod remissionem peccatorum accepturus sit per nomen eius, quisquis crediderit in eum. Paulus Act. 13. Per hunc, omnis qui credit, iustificatur.

Rom. 3. Iusticia DEI per Fidem in omnes & super omnes (Iudæos & gentes) qui credunt. Non enim est differentia. Omnes enim peccauerunt & carent gloria Dei, Iustificantur autem Gratis, Dei GRATIA etc.

Rom. 9. 10. 11. Iacobus in prima Synodo Apostolorum Act. 15. Credimus nos (Iudæos) per gratiam Domini nostri Iesu Christi saluari, quemadmodum & Gentes saluantur, & hoc loco Dauid, disertè se ad Gentium societatem aggregat. *Quoniam confirmata est super nos misericordia eius,*

Super nos, inquit, Iudæos ac Gentes, Dominum laudantes. Nam vt Gentes mortuæ delictis & peccatis Gratuita dei misericordia iustificantur: ita Dauid, seipsum & cæteros Iudæos, non minus coram Deo peccatores esse, quàm Gentes, & sola Dei misericordia in Christo promissa fide iustificari adfirmat.

Est autem causa Efficiens iustificationis nostræ, Deus iustus & iustificans eum, qui est ex fide *IESU*, Rom. 3. & 8. *Quis accu-*

D

sabit

IVSTIFICA-

sabit electos Dei? Deus est, qui iustificat.

Causa Impulsiva interior seu *προκρουμένη* in Deo, est Misericordia Dei immensa & gratuita, ex mera bonitate, Gratis, sine ullo nostræ dignitatis aut operum respectu, remittens homini peccata, recipiens eum in gratiam, & acceptans ad vitam æternam.

Causa impulsiva exterior seu *προκαταρκτική*, seu Meritum, propter quod recipimur, est intercessio, OBE dientia, sanguis & mors filij Dei domini & Redemptoris nostri Iesu Christi, expiantis nostra peccata, & *λύτρον* seu precium pro illis sufficiens, iustitiæ diuinæ persolvens, & hanc persolutionem à se factam nobis imputans ac donans. Rom. 5. Cùm essemus hostes, reconciliati sumus Deo per mortem filij ipsius. 1. Cor. 1. Christus nobis factus est à Deo, sapientia, iustitia, sanctificatio & redemptio.

Causa Formalis est absolutio à peccato, seu remissio peccatorum, reconciliatio cum Deo, imputatio iustitiæ Christi, & acceptatio ad vitam æternam.

Causa Instrumentalis, seu medium per quod Deus misericordiam suam & beneficia Christi nobis offert & applicat, est, ratione Dei, VERbum Euangelij seu Promissio Gratiae; ratione nostri, sola Fides amplectens

MVR SOLA FIDE.

Etens promissionem misericordiæ, seu gratuita reconciliationis & remissionis peccatorum, & imputationis iusticiæ propter Christum donandæ, & firma fiducia in ea adquiescens.

Hæ causæ omnes ferè, à Paulo coniunguntur Rom. 3. & 4. Iustificamur, *absolvimur in iudicio Dei à peccato, & iusti, imputata nobis Christi iustitia, pronunciamur, GRATIS, non propter nostra opera aut merita quæ nulla habemus, Dei gratia, gratuita misericordia remittente peccata propter Christum, per Redemptionem factam in Iesu Christo etc.* vt paulo ante hoc dictum recitauimus.

Cùm autem SOLA FIDE coram Deo nos iustificari affirmamus: non excludimus meritum Christi, nec nostram pœnitentiam aut conuersionem ad Deum, nec bona opera & virtutes, ne sequantur vel adsint Fidei, (etsi enim sola iustificat, tamen nunquam sola est fides vera, quin per dilectionem efficax sit:) sed CAVSAM remissionis peccatorum, à nostris operibus & meritis ademptam, in solam Dei misericordiam, seu solum Christum mediatorem fide apprehensum transferimus. nec aliud, cùm solâ nos Fide iustificari, dicimus, quàm sola Dei misericordia propter Christum promissâ,

S O L A

sa, nos iustificari. Quam promissionem nulla ratione alia quàm sola Fide apprehendere & nobis applicare possumus, vt Rom. 4. dicitur. Ideo ex fide, Gratis, vt sit firma promissio. Quod si ex Lege seu nostris operibus ac obedientia erga Legem esset iustitia, non esset ex promissione, Atqui Abrahamæ per promissionem donauit Deus Gal. 3. Concludimus ergò Fide iustificari hominem, sine operibus Legis, (Rom. 3.) quæ propositio profus huic æquipollet, Sola fide iustificamur, sicut & illa Ephes. 2. Gratia, seu gratuita Dei misericordia, saluati estis, per Fidem, & non ex operibus.

Et in hanc sententiam, omnes ferè patres, Græci & Latini, SOLA FIDE nos iustificari docuerunt. Basilius *ως εἰς τὰ παροφθ.* Dicit autem Apostolus: Qui gloriatur, in Domino gloriatur: dicens, quod Christus nobis factus sit sapientia à Deo, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio, vt sicut scriptum est: Qui gloriatur in Domino gloriatur. Hæc est enim perfecta & solida gloriatio in Deo, cum non propter iustitiam propriam aliquis sese effert, sed agnoscit se indigere vera iustitia, FIDE autem SOLA in CHRISTVM iustificari.

Origenes lib. 3. in Romanos, ter aut quater
eam

F I D E

eam formam loquendi repetit: Arbitramur ergo iustificari hominem per fidem, sine operibus legis. Et dicit sufficere SOLius FIDEi iustificationem, ita vt credens quis tantummodo, iustificetur, etiamsi nihil ab eo operis fuerit expletum, vt latro in cruce. Chrysoftomus ad Galatas 3. Demonstrat, qui SOLa Fide nititur, eum benedictum esse & cum fidei Abraham benedici.

Ambrosius in Rom. 3. 4. Quomodo ergo Iudæi per opera legis iustificari se putant iustificatione Abrahæ, cum videant, Abraham non ex operibus Legis sed SOLa Fide iustificatum. Non ergo opus est lege quando impius per SOLam Fidem iustificatur apud Deum. In 1. Cor. 1. Hoc constitutum est à Deo, vt qui credit in Christum saluus sit, sine opere, SOLA FIDE gratis accipiens remissionem peccatorum. Bernardus serm. 22. super Cantica. Quomobrem quisquis pro peccatis compunctus esurrit aut sitit iustitiam, credat in te, qui iustificas impium, & SOLam iustificatus per Fidem, pacem habebit ad Deum. Hæc & similia testimonia in Patrum lectione pij obseruent, ne prorsus nouam & Ecclesiæ veteri ignotam, ideoque impiam & abominandam esse

D 3

iudi-

PRÆVALET SV-
iudicent doctrinam de SOLA FIDE iustifi-
cante, vt Papistæ eam haberi volunt.

X.

CONSOLATIO OPPO-
nenda Desperationi.

*Quoniam Confirmata est (præ-
ualet, seu regnat) super nos Misericor-
dia eius. quod Paulus effert, Gratia
exuberat supra peccatum.*

Insignem & dulcissimam Consolatio-
nem, lethiferis morsibus desperationis oppo-
nendam, & in quotidiana ad Deum conuer-
sione & inuocatione cogitandam, emphasis
verbi Gabar, quod vincere, seu præualere, &
regnare, significat, considerandam propo-
nit. Cùm enim vincat seu præualeat mise-
ricordia Domini super nos: testatur Gra-
tiam victricem peccati, & maiorem ac po-
tentiorem peccato esse. Etsi enim ingens
& immanis sit malicia & turpitudine peccati;
tamen precium seu λύτρον à Filio Dei per-
solutum maius est, & filius Dei maior & po-
tentior toto regno peccati & mortis. Quan-
tacunq;

PER NOS MISERIC.

tacunq; igitur seu magnitudo seu multitudo sit peccatorum nostrorum, quæ impellunt corda, vt ruant in desperationem, & cum Cain exclament: Maius est delictum meum, quàm vt veniam consequi possim: nos, præualere seu vincere gratiam, & maiorem esse Dei misericordiam, quàm omnium peccatorum miseriam sciamus. Ideoq; promissione gratiæ vniuersali & gratuita nos sustentemus, & Deo promittenti remissionem peccatorum, laudem Misericordiæ & Veritatis seruantis promissa, tribuamus, vt primi parentes horribiliter lapsi, Dauid, Manasse, Petrus, latro in cruce & similes, quantumuis magna mole atrocium delictorum onerati, tamen non succumbunt, nec desperant, sed ad filium Dei thronum gratiæ & veritatis Fide confugientes, remissionem suorum scelerum, & recreationem seu quietem & pacem conscientiæ, terroribus iræ Dei & æternæ damnationis consternatæ inueniunt. Non deliquisti grauius Manasse, vel latrone in cruce, non igitur desperes, sed exemplo latronis in cruce ad Christum fide conuertaris, nec dubites Deum immensa & gratuita bonitate & misericordia, propter filium Dei Mediatorem & propitiatorem tibi ignoscere, & te in gratiam recipere, &

PRÆVALET MISERI-
vitæ æternæ hæredem esse. Sic in conuer-
sione ad Deum vera, hunc Psalmi versicu-
lum, ad vsum transferamus. Deinde in
quotidianis exercitijs pœnitentiæ & inuo-
tionis, etsi multum in nobis adhuc caligi-
nis, dubitationum & vitiosarum inclinatio-
num & adfectuum in voluntate & corde,
voluntati & legi Dei rebellantiũ sentimus,
ideoque angimur, & indignos nos remur,
qui ad DEVM accedamus, & bona ac libe-
rationes ab eo petamus: tamen gratiam Dei
exuberare, & vmbaculo Filij Dei Mediatoris
peccatum tegi, & nobis non imputari ad
damnationem sciamus. Nulla enim nunc
condemnatio est his, qui in Christo am-
bulant. &, Beati, quorum remissæ sunt ini-
quitates, & quorum testa sunt peccata. Bea-
tus vir, cui non imputauit Dominus pec-
catum.

Postremò, cum quotidie stimulis illis vi-
tiosarum inclinationum & adfectuum ad ex-
terna etiam delicta & lapsus incitemur: ad-
iuuat nos Gratia & donatus per gratiam Spi-
ritus sanctus, vt resistere illecebris peccati,
easque vincere seu mortificare possimus,
donec prorsus sublato, in resuscitatione,
peccato & morte, integra iustitia & vita æ-
terna restituatur, Rom. 6. Peccatum vobis

non

C O R D I A.

non dominabitur: Non enim estis sub lege, sed sub gratia. Rom. 8. Si actiones carnis Spiritu mortificabitis, viuetis. Hanc insignem doctrinam, de qua emphasis verbi Gabar nos admonuit, diligenter & attentè hoc loco consideremus, & ad vsum, in quotidianis, pœnitentiæ, inuocationis, & vitæ nostræ exercitijs, transferamus.

X I.

VERITAS DOMINI *manet in æternum.*

FVndamentum totius Religionis, Doctrinæ, & pietatis Christianæ, Timoris Dei, Fidei, Spei, inuocationis, patientiæ, & cæterarum virtutum, est VERITAS DOMINI DEI nostri æterna & immota. Qui & ipse veras de se ipso & omnibus alijs rebus notitias habet; & fons est veræ doctrinæ, veræ iustitiæ, ac vitæ: & verè sentit ea, quæ in Verbo suo DIXIT: & constanter seruat ac certo tribuit ea, quæ in verbo suo promisit aut comminatus est: amat & requirit veritatem, in iudicijs, contractibus, pactis, sermonibus de nobis &

D s alijs

VERITAS DO-

alijs, & vtilitates veritatis in communi vita
ideò tam latè sparfit, vt intelligamus, Deum
esse veracem, & ipsius verbum non ambi-
guum & fallax, sed verum ac certum; &
Promissiones ipsius ac comminationes, ne-
quaquam inania *βεληγγίρια* vel *μορμολύκεια*,
sed ratas & firmas esse statuamus.

Ex hac agnitione Veritatis Dei, qui
mentiri nescit, oritur FIDES agnoscens
Deum qualis est, sicut essentiam & volun-
tatem suam, in verbo per Prophetas & Apo-
stolos tradito patefecit; & firma assensione
omnes Doctrinæ articulos in verbo DEI tra-
ditos amplectens.

Cùm comminationes iræ Dei & præ-
sentium ac æternarum pænarum, certò ve-
ras esse sentimus; existit in animis nostris
verus Timor DEI seu Pœnitentia, cogita-
tione iræ Dei aduersus sua peccata serió ex-
pauescens, & metu iræ ac iudicij diuini de-
licta vitans.

Cùm Promissiones Dei de remissione
peccatorum, liberatione ex ærumnis & à
morte, & vita æterna propter Christum me-
diatorem Gratis donanda, vera assensione
amplectimur: nascitur FIDVcia in Deo no-
bis propter Christum propicio, in omnibus
ærumnis ac morte ipsa, adquiescens; & IN-
uoca.

MINI IN ÆTERNVM.

nocatio, à Deo velut patre φιλοσόφῳ omnia bona petens ac expectans: & PATIENTIA placidè obediens Deo, in tolerandis omnibus aduersis: & SPES certam liberationem ex omnibus malis, & VITAM ac gloriam æternam expectans. Vitam enim æternam certò promisit Deus, qui mentiri nescit, Tit. 1. & Hæc est voluntas Dei veracis, vt omnis qui videt Filium & credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.

Et si autem in æternum Veritas Dei manet, nec ex nostro consensu pendet, nec incredulitate nostra redditur irrita: tamen promissiones non sunt nobis salutares, nisi Fide accipiantur. Vt enim pharmacum, quantumuis salutare, nisi applicetur & sumatur, nihil prodest corpori: Sic Dei promissiones, quantumuis sua natura veræ ac certæ, nisi per Fidem nobis applicentur, vtilitatem & fructum non adferunt fide vera destitutis. Rom. 4. Ideò ex Fide Gratis, vt sit firma promissio.

Quòd autem contra veritatem diuinarum Promissionum opponitur: Si promissiones Dei certæ & ratæ sint, oportere pijs benè esse: impijs malè: nam his, iram suam & omnis generis calamitates & pœnas Deum

VERITAS PROMIS-

Deum comminari (Deut. 27. Leuit: 26.) Pijs autem & obedientibus præmia Vitæ præsentis & futuræ polliceri. Sed in hac vita impios plerumque potentia, opibus, gloria & rebus omnibus ad voluntatem fluentibus florere. Pios verò omnium hominum miserimos ac ærumnosiss. ab impijs imperio premi vel profus interfici. Nihil igitur promissiones aliud esse, quàm rumores vacuos, verbaque inania, & parem sollicito fabulam somnio, vt Senecæ versibus vtar.

Primum autem ad Maiorem de Promissionibus Diuinis respondeo: Veritatem Domini in æternum manere, & vera ac æterna præmia, æuo sempiterno fruenda, non breuia tantum & momentanea huius vitæ comoda, pijs polliceri. Cum enim iustitia & veritas Dei perpetua & æterna sit: Deus iniustos non breuibus tantum & mox desituris in hac vita supplicijs punire, nec iustos fugacibus tantum & fallacibus præsentis vitæ bonis ornare, sed iustitiam & veritatem suam in rebus æternis vult ostendere. Ideò præcipua præmia & præcipuas pœnas in æternam vitam differt. estq; testimonium de immortalitate, & de æterno iudicio ac vita secutura, firmum & illustre, hæc ipsa, vt videtur, inæqualitas & confusio, quod bonis
malè,

SIONVM DIVIN.

malè, malis verò sæpè in hac vita benè est. Cùm enim iustitia & lex Dei, sanciens iustis præmia, iniustis pœnas, in æternum vera maneat: necesse est in omni æternitate Tiberium, Dionysium & similes tyrannos, in hac vita felices, puniri. Abeli autem, Ieremiæ, Paulò in æternum benè esse.

Deinde ad Minorem. Pij in hac vita sunt miseri ac ærumnosi, quia in ipsis quoq; hæret adhuc peccatum, & multiplex caligo dubitationes & affectus viciosi, quos Deus vult agnosci & emendari, & in ecclesia præcipuè iram suam aduersus peccata conspici. Ideò iudicium à domo DEi incipit. Impij verò florent exiguo tempore, mox in cruciatus nunquam desituros abjiciendi: cùm pios, non fugacia, non exiguo tempore duratura bona, vt est huius vitæ curriculum: sed perpetuò mansura præmia maneant.

Hanc multorum Disputationibus agitati argumenti explicationem breuem, postremo huic Psalmi hemistichio addidi; cùm de Veritate & Certitudine VERBI diuini, seu doctrinæ à Deo traditæ, & totius Fidei ac religionis Christianæ: in enarratione Quarti capitis Deuteronomij, prolixè à nobis alibi explicatum sit. Vnde huc assumi possunt.

12. Ve.

XII.
VERITAS DOMINI
manet in æternum.

VERITAS à re ipsa nomen habet q. d. conuenientia seu congruentia notitiæ, sermonis, gestuum, cum re ipsa. & cum virtutem significat, *ἡ ἀληθεία* vera dicendi, & seruandi promissa & pacta, vt in proximo præcedente loco, denotat. Zach. 8. Veritatem & pacem diligite. Ephes. 4. Loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo. Sæpissimè autem vox abstracta pro concreto, per metalepsin, vsurpatur, pro vera notitia & veris ac æternis bonis. Iohan. 1. Gratia & Veritas, (vera notitia Dei, vera iustitia, & vita æterna) per Christum, (non per Mosen aut legem) data est. Iohan. 17. Sanctifica nos in veritate tua. Sermo tuus veritas est. verax, fons veræ doctrinæ, efficiens veraces, verè agnoscentes & inuocantes Deum.

Ita hoc loco, Veritas Domini manet in æternum; indicat, Beneficia Christi DOMINI,

VERITAS IN ÆTERNVM.

ni, quæ in omnes Gentes & populos, verbum ipsius audientes, effundit, & nobis in hac vita & omni æternitate impertit, non vmbas Mosaïcas, non breuia & fugacia huius vitæ mortalis commoda, voluptates, diuitias, potentiam, honores, sapientiam & iustitiam carnis, regna politica: sed VERA & ÆTERNA BONA esse, veram agnitionem Dei, æternam lucem sine vlla caligine, sapientiam sine errore, iustitiam sine peccato, vitam sine morte, lætitiã sine mærore, Dignitatem sine tremore, opes sine amissione, abundantiam sine defensione, sanitatem sine languore, ætatem sine tempore, animam sine metu, carnem sine terra, corpus sine sensu doloris, denique æternam beatitudinem, seu omnium bonorum, nullo admixto malo, cumulatam complexionem; & ineffabilem lætitiã & Gaudium in Deo summo bono adquiescens, eoque amato fruens, ac perenni torrente voluptatis diuinæ beatos inebrians.

Omnia huius vitæ bona, voluptates, solatia, verè (vt in versu Virgilij dicitur, namque vt supremam Falsa inter gaudia noctem Egerimus nostri) verè FALSA, fucata, fluxa, insincera, fugacia, impura sunt, & tandem tædium & nauſeam hominibus ἀψύχους καὶ φιλο-

VERITAS IN ÆTERNVM.

φιλοκαίνοις adferunt. Sola æternæ vitæ bona, vera, expressa, solida, pura, sincera, constantia, perpetuò duratura, nec vllum fastidium parientia, sed verè ἀφθαρτα, καὶ ἀμίαντα, καὶ ἀμάραντα, & omnibus suis partibus expleta & perfecta sunt. sicut in explicatione doctrinæ de vita æterna, hanc falsorum huius vitæ, & æternorum Bonorum & Gaudiorum, collationem, prolixius euoluimus. Quamuis enim & hæc mortalis vita, Dei, mortali in corpore donum est, Nostraque diuina membra fouentur ope: Oppressa est tamen hæc ingenti mole laborum, Debilis & nunquam vita dolore caret. Non hic vera quies, non gaudia vera parantur, Gaudia venturæ sola relicta scholæ. Felices igitur verè, vereque beati, In Domino vitam quæ posuere suam. ὁ γὰρ παραυτίκα ἔλαφρον τῆς θλίψεως ἡμῶν, καὶ ὑπερβολὴν εἰς ὑβερβολὴν αἰώνιον βάρους δόξης κατεργάζεται ἡμῖν μὴ σκοπῶντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα. τὰ γὰρ βλεπόμενα προσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα, αἰώνια. vt 2. Cor. 4. Paulus, Consolationem, ærumnis huius vitæ, & morti ipsi opponendam tradens, affeuerat.

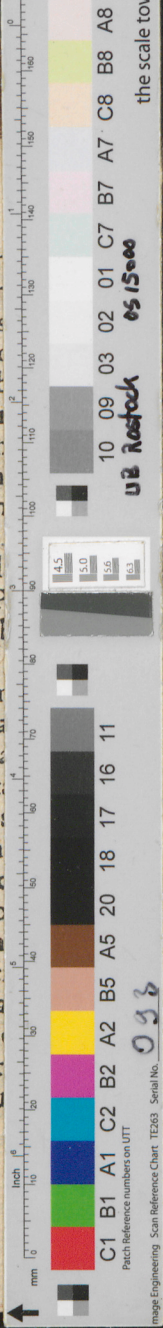
F I N I S.

F *m*

3598

(1-2.)

Deu
auter
sentis
impie
& reb
flore
ferrin
prem
prom
cuos
fabul
P
fionil
mini
præn
uia ta
moda
verit
iustos
ris in
fugac
ræ bo
suam
præc
terna
imme
secut
detur

S PROMIS-
(Deut.27. Leuit: 26.) Pijs
tibus præmia Vitæ præ-
lliceri. Sed in hac vita
potentia, opibus, gloria
ad voluntatem fluentibus
omnium hominum mi-
osifs. ab impijs imperio
interfici. Nihil igitur
esse, quàm rumores va-
ania, & parem sollicito
vt Senecæ versibus vtar.
ad Maiorem de Promis-
spondeo: Veritatem Do-
nanere, & vera ac æterna
terno fruenda, non bre-
tentanea huius vitæ com-
i. Cum enim iustitia &
& æterna sit: Deus in-
s tantum & mox desitu-
plicijs punire, nec iustos
& fallacibus præsentis vi-
d iustitiam & veritatem
nis vult ostendere. Ideo
& præcipuas pœnas in æ-
rt. estq; testimonium de
de æterno iudicio ac vita
& illustre, hæc ipsa, vt vi-
& confusio, quod bonis
malè,